

govarja, je znana reč, govori se „aden Bug v treh paršonah“, — „lepu je tu žitu“, in „lahku je tu delu“. Celo pisano se najde pri Baucerji in drugih starokranjskih bukvah. Tako — mislim — je oblika „Svaduccius“ namesto „Svedoccius“ izpričana.

Sedaj nam še ostane pretres poména tega imena, in pa dokaz, da je ta beseda edino le slovenska, ako-ravno ima vsim indoeuropejskim jezikom občno koreniko „vid“, kar v sanskritu pomeni: scire, persiški vedmi causativ, vedayami, nuntio, pa pomeni tudi vid, videre.

Da so pomena viditi in vediti stari jezici enačili (identificirali), bodemo iz sledečih prikladov se prepričali.

I. Preglejmo naj prej germansko steblo:

- a) gotiški vitan ¹⁾, anom. prs. vait, prt. vissa, vediti, wissen, eidenai, gignoskein, unvitands, neveden, unwissend, agnoon.
- b) vitan, auf etwas sehen, beobachten, wahren, oran, terein, füllattein;
- c) in — veitan namesto vait, vitun, vitans, an-sehen, verehren, fraveitan, rächen, fraveitands, Rächer, idveitjan, schmähen.
- d) veitvods, Zeuge, galiugaveitvods, falscher Zeuge, veitvodjan, zeugen, mithveitvodjan, mitzeugen, veitvoditha, Zeugniss ²⁾.
- e) vithoth, Geboth, Gesetz ³⁾.

Pervotni pomen te korenike je viditi, pravi ostro-umni Diefenbach ⁴⁾, in pomen vediti je: „das Gesehen — Erfahren haben“. V prenešenem pomenu se najde ta korenika v nemškem jeziku in sicer:

- a) althochdeutsch: wizan, wissen, wison, weissagen,
- b) wizan, imputare, tadeln, vorwerfen, primeri: gotiško frai — veitan, id — veitjan.
- c) ahd. gawizida, (ga — wizida), angelsächs. ge — vit testimonium, primeri: got. veithvoditha, Zeug-niss.
- d) ahd. wizod, lex, primeri: gotiško vithoth, Geboth.

II. Keltiške stebila so sledeče, in sicer spet v prenešenem pomenu.

- a) cimriški gwys, gwydd-ys, gwyddiad, cognition, science, gwyddawl, sciential, rudimental.
- b) cimriški gwybod, gwybyddu, to bo conscions, gwybiddiad, Augenzeuge, iriški, po Pictetu: fia-dha, témoignage, testimonium.
- c) fiosiach, Weissager, Zauberer, gwiddan, Hexe.

III. Latinske stebila so pa te le:

- a) videre, v latinščini srednjega veka: videns, visor, Augenzeuge.
- b) invidere, invisus, primeri: got. fra — veitan in nemško wizan.

IV. V gerškem jeziku najdemo:

Idon, eidon, eidomai, idea, oida itd. v pomenu: viditi in vediti.

V. V litvanščini so se ohranile sledeče besede:

- a) litvanski wéizdmi, weizditi, sehen, gewahren, suchen, wěstě, Wissenschaft.
- b) pawydsti, letiški: pavidět, invidere, nevidónas Missgönner, Feind, primeri latinsko: videre in invidere, invisus ⁵⁾.

VI. V slovanščini so sledeče debila:

- a) cerkvenoslov. vidjeti, česki vidati, sehen, wid, Gesicht, vida, Idee, vidno, Licht, wjeda, Wissen-

schaft, vjedjeti, cerkvenosl. gignoskein ¹⁾, primeri gotiške besede pod a) in b),

b) vjedyma, vjedan, pri ogerskih Slovencih vido-vina, Zauberer, Weissager, primeri nemško wison in keltiško gwyddan.

c) ruski vidok, cerkvenosl. vjedok, svidjetelj, sved-djetelj, ilirski in slovenski svedok, poljski swia-dek, česki svjededek, Zeuge, ruski svidjenje, Zeugniss, poljs. swiadczic, oswiadzac, zeugen, bezeugen, slov. svedočiti, svedočba, svedo-čanstvo. (Dalje sledi.)

Ozir po svetu.

Rajni ruski car Nikolaj I. in carska rodbina.

Imeniten Anglež, ki je ob času rajnega ruskega cara Nikolaja I. carski dvor v Petrogradu obiskal, pripoveduje od carske rodbine tistega časa sledečo mikavno prigodbo, ki dokazuje, kako ljubeznjivo in po domače se je vèdla carska rodovina med seboj domá.

„Ob petih se vsedemo v vozove — pravi — in se pe-ljemo na kraj, kjer je 25.000 vojakov s 60 topovi v ver-sti stalo. Iz voza stopivši že nahajamo za nas pripravljene konjiče; pa komaj se na sedlo veržem, pride general Ben-kendorf in nas pozdravlja z naznanilom, da nas hoče caru pokazati. Nisem še izustil vprašanja: ali bi se ne spodo-bilo raz konja stopiti, že pride postaven in velik mož — car k nam. Zlo prijazno nas marsikaj pobara, in pozdrav-ljaje gré dalje svojo pot, spremljan od princa Miroslava nizozemskega, vojvoda nasavskega, svojega starejega sina Aleksandra, zalega mladenča 17 let starega, in s krasnim štabom v blišočih uniformah. Ko je car k nam prišel, so ga domači prav po domače pozdravljali, in zato mi koj ni bilo mar, da bi bil on — car! Pred polki jahaje je glasno marsikaj popraševal, in vselej so mu cele trume odgovar-jale, česar smo se ptuji z začudenjem zavzeli. Navadno je bilo vprašanje: „Otroci, kak se imate?“ In odgovarjali so mu: „Jako dobro!“ Na to jim zavrača car: „Tak mi do-padel!“ In vojaki iznova zahrume: „To je naše veselje!“

Preden pa se je car domú vernil, je poklical generala Benkendorf-a in mu naročil, mene in lorda W. drugi dan v Petrodvor povabiti.

Prideva in našla sva krasno družbo gospodov in gospá. Knez Polkovski naji je sprejel in k carinji peljal, ki je tako prijazna in priljudna gospá, da se pričo nje človek prav nič tesnobe ne čuti. Pomeukovala se je z lordom W. — Carevič tudi iz bližnje sobe v našo stopi in se z menoj pogovarjati jame, dokler nas carinja ne poslovi. Ravno se pa tudi velike vrata odpró in car se prikaže, podá svojo roko princesnji Miroslavovi nizozemski, sestri carinje, in odide v veliko dvorano, kjer je kakor podkev zakrivljena miza stala. Njima sledijo princ Miroslav s carinjo, carevič s svojo sestro, veliko knežinjo Marijo, šestnajstletno de-vojko v polnem lepotičji mladosti; sledijo: vojvoda nasavski, vojvoda oldenburški in drugi. Med kosilom so se vsi z nama ptujima posebno ljubeznjivo vèdli in jez sem bil tako srečen koj zraven carske rodbine sedeti. Po jedi je šel vsak na svoj dom, nama so pa rekli, sopet na večer k ca-rinji priti.

Že je bilo malo kasno, ko zvečer v palačo doideva. Sobe so bile polne povabljenih, vse se je blisketalo in vi-dila sva dokaj prav mičnih obrazov. Dve dvorani preko-rakam in ravno v tretjo pogledam, kar me car k sebi po-tegne in med-se in princa nizozemskega postavi h traku, kterege je množica gospodov in gospá v okrogu postavljena deržala. Car sam mi nevednemu berž igro razloží in pové, kako in kaj, in že pri ti priči se dotakne velika knežinja Marija moje roke, se mi smehljaje priklone, na moj prostor vsede, in ko bi trenil, so me imeli v sredi okroga. Car in

¹⁾ Dr. Diefenbach „Vergleichendes Wörterbuch der goth. Sprache“ I. 260, Nr. 70.

²⁾ Grimm Nr. 84, 2. 242, 578 „Deutsche Rechtalh.“ 857.

³⁾ Graff „Althochd. Sprachsch.“ 1, 1112.

⁴⁾ Diefenbach l. c. 217.

⁵⁾ Glej Diefenbach „Lexicon comparativum linguar. indogermani-carum“ I. 217—226.

¹⁾ Glej dr. Miklosić „Radices linguae paleoslov.“ str. 9.

je treba, da prav ravne 5 do 6 let stare veje za to vzameš. Obreži jim vse stranske veje in poganjke, in obsekaj jih na obeh koncih postrani, pa zatakni jih pred sadenjem v mokrotno zemljo ali v vodo, da se namočijo ter beržeje ozelené.

Drobni natiči se, če je zemlja dosti mehka ali rahla, kar va-njo zataknejo enmalo postrani in tako globoko, da le do dva pavca vèn gledajo. Če ti je pa zemlja prekrepka, da natičem jih noter zatakni lub odereš, jim moraš poprej z ospičenim kolcom luknje narediti. Za velike natiče je treba z lopato luknje delati 18 pavcov globoke, ter se zemlja okoli protov vsajenih zagrebe in z nogo enmalo zatlači, kar bi bilo tudi treba pri drobnih, v preterdi zemlji, da pognane mehke koreninice dovolj rahle parstí dobé. Okoli debelih natičev pusti kotanjo, da se deževnica va-njo steka, in če kmali po sadbi dežja ni, jih moraš dobro z vodo zalivati. Prav bo, ako se tudi gornji obrezek vsajenega protja proti severju oberne, da sonce preveč na načeti les ne pripekova in debela ne posuši.

Poleti bodo natiči tako zasajeni kmali ukoreninili se, in mladik dosti pognali. Šumje (gojzdje) se utegne prirediti iz njih, ali pa drevesa večidel verhovne ali veršno drevje. Ob potokih in po jarkih naj se šumje in verhovina ali štôrje oboje zaredi. Natiči za tako rabo se morajo vsaki drugači obravnavati.

Za veršne drevesa se odmenijo ige, bela beka, žolta beka in jagnedi, trepetlika namreč in janc; posadé se po 12 do 18 čevljev narazen. Válej prvo leto se drobnim natičem vsi poganjki in odrastki poréžejo zunaj enega samega, ki ima deblo in verh iz njega zrasti; posajeno protje pa se tudi vse obreže, zunaj veršnih poganjkov, iz katerih oberša pride. Oster nož naj se pri obrezovanji ima, in varuje naj se, da se drobni natiči, prvo leto še malo vterjeni, iz zemlje ne izderó. To pa obvarovati se terdno zraven debela stopi, in od spodaj gori se vejice odrežejo. Dobro je, da ob drugi spomladi velikim natičem gornje šterclje, pod katerimi odrastki zelené, odpiliš, rotinja ali načetek se tako kmali zaraste in overa se s tim, da deblo na verhu ne gnjije in malo po malem celo drevo ž njim vred. Vsako leto naj se štóri ali veršne drevesa od vsih podoberšnih izrastlikov očistijo, in čez 4 leta po zasadbi se utegne od velikih natičev, od drobnih pa čez 6 let že cela oberša posekati.

(Dalje sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

O imenih „Svaduccius“ in „Svaduccia“.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Iz teh priklad je očitno, da vsi indo-europejski jezici pomene: viditi, vediti, zavidati, vještiti, vidovati (zaubern), osvedočiti, svedočiti izpeljujejo iz ene korenike „vid“, in da je oblika svedok, svadok, svaduk le edino slovenska. Nobeno keltiško deblo nima ne ene besede v ti obliki *). Ostroumni jezikoslovec Diefenbach in tudi preslavni Pott z našim visokoučenim Miklosićem vred pravi, da je prvotni pomen korenike „vid“ viditi, in da je pomen vedjeti „das Gesehen- und Erfahrenhaben“. Pott še primerja s koreniko vid sanskritsko koreniko „vind“, invenire, najti, in pravi, da je veda „ein geistiges Gefundenhaben“; —

jaz še grem dalje nazaj in rečem, da je prvotni pomen korenike „vid“ roditi, in da je veda (das Wissen) dušna roditva, „ein geistiges Erzeugthaben“. Po analogični poti se bomo resnice tega terdenja prepričali.

I. Poglejmo naj prej sanskritkega jezika prikazni.

- a) džan, perz. džadžanmi, gignero, džata, natus, genus, tribus, species, — zend. zata, zadeh, zad, filius, zaden, nasci, zayanden, gignere, — sansk. pradžan, parere (roditi), pradžana, prima impraegnatio; perz. farzandan, ältester Sohn, sansk. džanitr, genitor, džaniman, nativitas origo itd.
- b) džna, scire, znati, — hindostanski džanna, nosse, intelligere, džanita, cognitus, notus, in tako dalje.

II. V gerščini najdemo:

- a) gi — gesdai (ginomai, gin, iz redupliciranega gign.), getos, gnesios, gignere, genitum, gens.
- b) gignosko, ginosko, gnosis, gnoma, gnostos, scire, scientia, gnarus itd.

III. V latinščini:

- a) nasci za gnasci, zato: cognatus.
- b) noscere za gnoscere, zato cognitus, cognitio, gnovi = novi, notus, zato ignotus, nobilis za gnobilis, zato ignobilis, — primeri še skipetarsko: ngint, gens, in nech, intelligere, novisse.

IV. V keltiščini so spet takošne analogije:

- a) gal. gin, gein, gignere, gineadair, progenitor, parens, gineal, — cimr. genile, progenies, proles, stirps, gens, gennid, nativitas.
- b) gein, conceptus, gnia, cognitio, scientia.

V germanščini sicer pri tej koreniki ne najdemo takošne analogije, al pri drugi in sicer pri besedi kunan, kunnan, kunun, kennen, wissen; althochdeutsch chunnin. Na ti besedi se očitujejo sledeči pomeni:

- a) got. kuni, Geschlecht, genos, kunds, beschlechtet, althochd. chunni, khunni, chunne, mittelhod. künne, generatio, anglosaks. cyn, cynn, starofriški kin, genus, gens, prosapia, althochd. koenan, propagare, chundi, natura, kundr, cognatus, althd. archennan, gignere, latinski cunnus, Geschlechts-glied, slovenski kuna, idem, v keltiščini in sicer gal. cine, cinneadh, gens, familia, cinn, crescere, fieri, cineal, natura, cenhedlu, gignere, procreare.
- b) got. kunan, kennen, particip. kunths, ufkunthi, Erkenntniss, dänisch. kunne nosse, posse, cimriški ceiniad, cognitio, subtilitas, gal. cuinn intellectus *).

Sem še spadajo sledeče analogije tiko, zeigen, zeugen in bezeugen, testes in testiculi moder in moder.

Svojo prvo izpeljavo besede svedek, svedok, odshvi toraj popravim ne po zmislu temoč gramatično. Imeni Svaduccia, Svaduccius in polatinčane Antestius, Antestatus, Antestia, toraj znajo pomeniti: testis, der Zeuge, in Antestatus, der Gezeugte, prav naravno ime za rojenega otroka.

(Konec sledí.)

*) Da med besedami kuni, Geschlecht, in kunan, kennen, je zaveza, dá ostroumni Diefenbach (V. Wtb. II. 467.) veljati, in misli, da je prvotni pomen te korenike lucere, potem videre in sicer sansk. korenika kan, splendere, lat. candidus, in tako spet velja naše terdenje, da v indo-europejskem prajeziku so bili pomeni: „roditi in svetiti“ identificirani, primeri: sũ stillare, crescere, gignere, odkodar sũnis, Sonne, Sohn, sava, voda in savas. das Erzeugniss, primeri še sansk. shur, gignere, shvashura, socerus, sveker, svaihra, Schwager po pravem cognatus, in shuras, Krieger, heros, kakor iz kuni, kuning, kinig, könig, staročesk. knině, knez. Pis.

*) Keltiške stebela te korenike zamoreš pogledati pri Diefenbachu v bukvah „Vergleich. Wörterb. der goth. Sprache“ str. 220, 221, 222.

marsikaj iz starega časa bolj zagotovil in razjasnil; vendar mnogotere reči so se že zdaj boljše razsvetlile, kakor jih je pa on še vedil. Pa tudi za novejši čas ni enemu ali drugemu pisatelju mogoče vsega pozvediti, ako nima na strani pomočnikov ali dopisovavcov.

(Dalje sledi.)

Starozgodovinski pomenki.

O imenih „Svaduccius“ in „Svaduccia“.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Konec.)

V napisu, kjer se ime Svadučia nahaja, še nahajamo imena Bottio in Bottia, tudi Bocio in Boccia na drugih kamnih¹⁾, bodi si zavoljo rodivnega organa ali pa, ker Shiva se tudi veli Bhaga²⁾, pudendum muliebre, dalje: Saxamus = Peccius, Chaeront = Peč, Pečnik, Keront, Karant, Korant, Kurent.

V napisu pa, v katerem stojijo imena Antestatus, Antestia, Antestius pa najdemo imeni Lutumarus = Lutomar, ime po Shivi Ugri, ferox, ljut, zato ime Luticanov in českega mesta Litumefice (Leitmeriz) in ime Matria³⁾.

Še eno ime je v tem napisu in sicer Vogitoutus Bogitout = Diogenes. Beseda tout je obče blago indoeuropejskih jezikov, got. thiuda, Volk, ednos, thiodisko, heidnisch, kakor gens in gentilis, althochd. thiot, dheoda, thiota, gens, populus, letiški tauta gens, populus, indoles, natura, zato labbas tautas, bonae indolis, bonae naturae. Ostroumni Diefenbach⁴⁾ je prav iz te korenike izpeljal slovanske besede: tudj, tuj, ptuj (iz po-tuj), tužd', čuzi, čudzi, alienus, po analogii, kakor lud, populus, in ludski alienus. Ostale besedi tudj, tuj pričujete, da smo tudi nekđaj v slovenskem jeziku poznali tauta, tuta.

V keltiščini nahajamo: tuaith, tuath, territorium, gens, tud, terra, alltud, alienigena, britanski túd, tút, homines, familia, korniški tus, homo, cimriški tyaid, familia.

Umbriški: tuta, tota, Stadtgemeinde, territorium, tuticus, Gemeindevorsteher.

Členi rodovine Antestijev in Svadučijev so toraj bili sami Shivaiti, in sicer kakor imena Antestius, Svadučius, Matrix, Bottia, Bottio, častitelji Shive Bhage, rodivnega principa, pa tudi imena Saxamus, Lutumarus so iz Shivatovega častja, ker priimena Parvat, Ugra, to je, Saxamus, ferox, Karant, Karat, Lutomar tudi Shiva imade.

Ako Keltomani zamorejo te napise s takošnimi dokazi po keltiški razlagati, kakor smo jih mi po slovenski, se radi udamo, — ako pa ne, se hočemo dalje vojskovati za historiško resnico.

Ozir po svetu.

Stanovavci v Krimu.

Možkih prebivavcov se šteje v Krimu le okoli 200.000. Večina njih so Tartari, katerih je blizo 156.000; med

temi je kmetov 80.000, duhovnikov in sodnikov (imanov in molatov) 16.000, plemenitažev (mersa-tov) 10.000, mestnikov 50.000, Kristijanov je k večem 23.000. Število Rusov znaša okoli 3000. Iz Turčije se je vselilo tu kakih 10.000 Gerkov, ki večidel v Koslovem (Eupatorii) in Balaklavi prebivajo. Zraven teh je v Krimu še okoli 5000 Jermenov in skupaj 6000 Poljcov, Nemcov in Francozov.

Car Aleksander in podoba sv. Sergija.

Iz Moskve piše ondašnji časnik, da je rusovski car unidan romal v puščavo (piskrico) sv. Sergija in ukazal prvostolniku (metropolitu) Filaretu, naj mu izroči sveto podobo Sergijevo za oserčenje rusovske armade. Po povedbi moskviškega časnika je rusovska armada v nekdanjih vojskah vselej na dilo mertvaške truge sv. Sergija namalano podobo tega svetnika sabo imela, in tako tudi národna bramba v vojski leta 1812. Vpričo vse carske rodovine, ki je, kakor naši bravci vedó, unidan spremila cara v Moskvo, je bila ta podoba pred cerkev sv. Sergija postavljena in metropolit je opravljal božjo službo pred njo; potem je sv. Sergija z gorečo besedo zaklinjal, naj prosi Boga, da dodeli zmago Rusii in junaškim vojakom njenim. Ko je bilo vse to opravljeno, je sv. podobo izročil caru. Ker jo je car sabo vzel, mislijo, da jo bo dal armadi v Krimu, da bi, nadušena po izgledu čudodelne podobe vse svoje žile napéla in zmagala sovražnike svete Rusije.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Komen-a na Goriškem 17. okt. A. B—l. Veselo je, ako cesarske gosposke in pa soseske z združeno močjo podpirajo dobre namene za občinski prid. Ker je pri nas očitna potreba, da bi imeli do dobrega izučenega kovača, ki bi nam vedil tudi v živinskih boleznih pomoči, sem se obernal do slavnega našega okrožnega poglavarja, naj bi nam v ti potrebi na roko šli, da bi mogel za to izučenje popolnoma pripraven mlad kovač o vsih Svetih v ljubljansko živinozdravniško šolo iti, ker je sam prereven, da bi mogel ondi na svoje stroške živeti. Verli gospod, poznaje našo potrebo, so dali precej prošnjo narediti in od sosesk podpisati, da bi se omenjenemu mladenču 10 gold. na mesec iz okrožne dnarnice dajalo. Zvesto se nadjaje, da se le-to tudi spolnilo bo, že naprej rečem očitno hvalo blagemu gospodu poglavarju, da so uslišali našo prošnjo, ki bo vsi soseski v dobro, zakaj v potrebi človeka imeti, ki vé svét in pomoč pri bolni živini, je dobrot, ki jo pač tisti naj bolj ceniti vé, kterege je nesreča zadela, da mu je zbolela živina in poginila, ker od nobene strani prave pomoči ni bilo.

Iz Bistrice na Notrajskem 11. okt. J. B—c. Koler pri nas, hvala Bogu, je popolnoma nehala, spet se veselimo ljubega zdravja. Bog nam ga obderži! — Poljski pridelki pri nas so srednji; pšenice smo malo, koruze pa še precej pridelali; krompir nam gnjije bolj ko lani, in mnogim kmetom je popolnoma sognjil. Vina smo celó malo pridelali; letos še ni toliko bolezen tertam škodovala, ampak zdrave terte so silo malo grojzdja imele!

Iz Postojne 16. okt. * Na naši postaji ljubljansko-terzaške železnice morajo po sklenjeni pogodbi zadnje dela noter do konca avgusta 1857 dokončane biti; stroški teh zidanj so določeni na 100.000 gold. Ker se je popred govorilo, da bo železnica iz Ljubljane v Terst že konec prihodnjega leta gotova, se sedaj iz tega vidi, da bo še le čez dve leti.

Iz Ljubljane. Juter se bo podala deputacija ljubljanskih tergovcov na Dunaj, prosit za napravo tudi Ljubljančanom toliko potrebne bankne podružnice, iz ktere bi kupec za vložene meníce v sili gotov dnar dobival.

¹⁾ Ankershofon „Handb. der G. Kärnth.“ V. Heft 627.

²⁾ Ime Bhaga se v indijskih bukvah nahaja kot priime Shive in beseda pomeni: pudendum muliebre, pa tudi: juterno sonce. Ako na prvotni pomen besede Bhaga nazaj gremo, vidimo, da izrazuje pomen „roditi“, „stvarjati“, primeri su roditi in sūnu, sin, sunis, sunce, rikša v možkem spolu medved, po pravem natus, der Gezeugte, in v srednjem Fixstern; torej spet najdemo poterjeno resnico, da pomeni: živeti, gibati se, stvarjati, roditi, so korenike za pomene: žival, voda, zrak, luč itd. Korenika besede Bhaga je bha, kar v sanskritu pomeni svetiti, sijati. Torej beseda Bog pomeni stvarječi in svetli.

³⁾ Ankershofen l. c. V. 622.

⁴⁾ Diefenbach „Vergl. Wörtl. der goth. Spr.“ II. 707. Pis.